

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/48/105-108>

Rübabə Məmmədova

Naxçıvan Dövlət Universiteti

<https://orcid.org/0009-0001-5018-9265>

rubabem@yahoo.com

Xarici dilin tədrisində orijinal öyrənmə proqramları və fəaliyyətlərinin rolu

Xülasə

Xarici dilin tədrisində orijinal materiallardan istifadə çox vacibdir və bu materiallar tələbələrin tədrisdə müvəffəqiyyətini artırır. İnkişaf edən texnologiya sayəsində təlim prosesində istifadə olunan materialların növündə və keyfiyyətində əhəmiyyətli inkişaf var. Orijinal öyrənmə proqramları xarici dilin tədrisində böyük əhəmiyyət kəsb edir və araşdırmalar göstərir ki, bu proqramlardan istifadə orijinal öyrənmənin effektivliyinə müsbət təsir göstərir. Bu məqalədə orijinal öyrənmə mühitindən, orijinal öyrənmə fəaliyyətlərindən və təcrübələrindən bəhs edilir və xarici dilin tədrisində inkişaf edən bu proqram və fəaliyyətlər sayəsində real həyatla formal təlim arasındakı boşluğun getdikcə azalması ilə bağlı əsas məqamlar qeyd olunur.

Xarici dilin tədrisində orijinal dil öyrənmə vasitələrindən istifadə tələbələrə oxuma, yazma, dinləmə, danışma, düşünmə bacarıqları və strategiyalarını daha da inkişaf etdirmək və bu bacarıqlardan səmərəli istifadə etmək imkanları yaradır. Müasir rəqəmsal dövrdə orijinal dil öyrənmə proqramları və fəaliyyətlərinin dilin tədrisində istifadəsi tələbələri gələcəyə hazırlayır və tənqidi düşüncə, yüksək motivasiyalı, effektiv ünsiyyət quran və problemləri həll etmə bacarıqlarına malik olan şəxslər yetişir.

Açar sözlər: *orijinal öyrənmə mühiti, simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə, tələbə tərəfindən yaradılan media, sorğu əsaslı öyrənmə, orijinal öyrənmə proqramları*

Rubaba Mammadova

Nakhchivan State University

<https://orcid.org/0000-0003-2892-2974>

rubabem@yahoo.com

The Role of Authentic Learning Programs and Activities in Teaching a Foreign Language

Abstract

The use of authentic materials in foreign language teaching is very important and these materials increase the students' success in learning. Thanks to developing technology, there are significant improvements in the type and quality of materials used in the learning process. Authentic learning programs are great importance in foreign language teaching and research shows that the use of these programs has a positive effect on the effectiveness of authentic learning. This article discusses authentic learning environments, authentic learning activities and experiences, and highlights the main points about the gradual narrowing of the gap between real life and formal learning thanks to these programs and activities that are developing in foreign language teaching.

The use of authentic language learning means in teaching a foreign language creates opportunities for students to further develop their reading, writing, listening, speaking and thinking skills and strategies and to use these skills effectively. In the modern digital age, the use of authentic language learning programs and activities in language teaching prepares students for the future and develops individuals who are critical thinkers, highly motivated, effective communicators and have problem-solving skills.

Keywords: *authentic learning environment, simulation-based learning, student-created media, inquiry-based learning, original learning programs*

Giriş

Müasir dövrdə təhsil sahəsində baş verən sürətli dəyişikliklər, ənənəvi dərs metodlarının tədricən yerini tələbəyönümlü, interaktiv və real dünya ilə əlaqəli yanaşmalara verməsinə səbəb olmuşdur. Bu kontekstdə xarici dilin tədrisi də istisna təşkil etmir. Ənənəvi qaynaqlardan və təkrara əsaslanan məşqlərdən fərqli olaraq, öyrənmənin daha mənalı və dayanıqlı olması üçün orijinal proqram və fəaliyyətlərin inteqrasiyası getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edir (Morrison, 1989). Orijinal öyrənmə – real həyatdan götürülmüş situasiyalara əsaslanan, tələbəni biliklərin passiv istehlakçısından aktiv istehsalçısına çevirən bir yanaşma olaraq ön plana çıxır.

Xarici dil dərslərində orijinal fəaliyyətlərin tətbiqi tələbələrə yalnız dildaxili bacarıqları (oxuma, yazma, dinləmə, danışma) deyil, eyni zamanda tənqidi düşünmə, problem həll etmə, əməkdaşlıq və qərarvermə kimi XXI əsr bacarıqlarını da inkişaf etdirmək imkanı yaradır. Bu fəaliyyətlər koqnitiv baxımdan mürəkkəb, müxtəlif rollar və mövqeləri əhatə edən, real dünyaya əsaslanan və nəticəyə yönəlik məhsulların yaradılmasını təşviq edən struktura malikdir (Peacock, 1997, s. 144). Belə mühitlərdə tələbələr tədqiq etməyə, yaradıcı düşünməyə və öz biliklərini kontekst daxilində tətbiq etməyə təşviq olunurlar.

Bu məqalənin məqsədi xarici dilin tədrisində orijinal proqram və fəaliyyətlərin əhəmiyyətini araşdırmaq, bu yanaşmanın pedaqoji əsaslarını və tətbiq imkanlarını təhlil etməkdir. Eyni zamanda, mövcud elmi araşdırmalar və praktiki nümunələr əsasında, müəllimlərə və təlim dizaynerlərinə orijinal tədris mühitlərinin qurulmasında dəstək olacaq metodoloji tövsiyələr təqdim olunacaq.

Tədqiqat

Orijinal fəaliyyətlər öyrənənləri real dünyadakı koqnitiv problemləri əks etdirən vəziyyətlərə hazırlayır. Bu strategiyanın üstünlüklərinə öyrənənlər üçün çox zəngin təcrübələr təqdim etmək, bacarıqların real dünya tapşırıqlarına daha asan ötürülməsi və güclü performans nəticələri daxildir (Spelleri, 2002). Dərslərdə orijinal fəaliyyət qurmaq üçün aşağıdakı prinsipləri sadalaya bilərik:

Orijinal fəaliyyətlər problem yönümlüdür; orijinal fəaliyyətlər müxtəlif rolları oynayan öyrənciləri əhatə edir; orijinal fəaliyyətlər biznes vəziyyətlərini əks etdirir; orijinal fəaliyyətlər əsas məzmunla inteqrasiya olunur; orijinal fəaliyyətlər orijinal iş məhsulları vasitəsilə performansın qiymətləndirilməsinə məruz qalır.

Orijinal fəaliyyətlərin xüsusiyyətlərini və onların təcrübəsinin mahiyyətini əks etdirən bir sıra dizayn xüsusiyyətləri müəyyən edilmişdir (Mims, 2003, s. 1-6). Hesab edilir ki, bu funksiyalar veb-əsaslı kursların əsas komponenti kimi orijinal fəaliyyətlərdən istifadə etmək istəyən müəllimlər və təlim dizaynerləri üçün faydalı yoxlama siyahısı təmin edə bilər (Reeves, Herrington, Oliver, 2002). 1)Orijinal fəaliyyətlərdə söhbət real həyatdan gedir. Tələbələr fəaliyyətləri tamamlamaq üçün lazımi tapşırıqları və alt tapşırıqları müəyyənləşdirirlər. 2)Orijinal fəaliyyətlərə tələbələrin daim tədqiq edəcəyi mürəkkəb tapşırıqlar daxildir. 3)Orijinal fəaliyyətlər tələbələrə tapşırıqları müxtəlif perspektivlərdən və mənbələrdən araşdırmaq imkanı verir. 4)Orijinal fəaliyyətlər tələbələrə əməkdaşlıq etmək imkanı verir (Porter, Roberts, 1981, s.37- 47). 5)Orijinal fəaliyyətlər şagirdlərin inanc və dəyərlərini daxil etmək və əks etdirmək imkanlarını təmin edir. 6)Orijinal fəaliyyətlər müxtəlif mövzu sahələrinə inteqrasiya oluna, tətbiq oluna və domenə xas nəticələrdən kənara çıxa bilər.7)Orijinal fəaliyyətlərdə qüsursuz qiymətləndirmə inteqrasiya olunur. 8)Orijinal fəaliyyətlərdə tələbələrin özləri istehsal etdikləri qiymətlidir və vahid istehsal baş verir. 9)Orijinal fəaliyyətlər rəqabətli həllər və nəticələrin müxtəlifliyinə imkan verir (Berardo, 2006, s. 60-69).

Tələbələr, orijinal öyrənmə fəaliyyətlərində aşağıdakıları mənimsəyə bilərlər:

Etibarsız məlumatı etibarlı məlumatdan fərqləndirən mühakimə; Uzun mövzuları izləmək üçün səbr; Xarici vəziyyətlərə aid nümunələri müəyyən etmək üçün süni qabiliyyət; Onlar innovativ həllər istehsal etmək üçün fənlər və mədəni sərhədlərlə işləmək üçün çeviklik qazanır (Breen, 1985, s.60). Tələbələr mənsub olduqları cəmiyyətdə problemlərə qarşı durmaq, motivasiya və şəxsi maraqlarını müqayisə etmək cəsarətinə malik olur. Onlar öz nailiyyətlərini sinif divarlarından kənara yaymağı

bacarırlar. Məktəblər və universitetlər tələbələrin orijinal öyrənmə təcrübələri vasitəsilə bilikləri mənimsəmək, saxlamaq və ötürmək qabiliyyətini inkişaf etdirməyə diqqət yetiriblər (Mishan, 2005).

Orijinal öyrənmə təcrübələri nədir? Məktəblər və universitetlər tələbələrin orijinal öyrənmə təcrübələri vasitəsilə məlumatı mənimsəmək, saxlamaq və ötürmək bacarıqlarını təkmilləşdirməyə yönəlib. Lombardinə görə bəzi orijinal öyrənmə təcrübələrinə aşağıdakılar daxildir (Lombardi, 2007): Simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə, tələbə tərəfindən yaradılmış media, sorğuya əsaslanan öyrənmə (açıq öyrənmə təşəbbüsü), həmyaşıdlara əsaslanan öyrənmə, alətlərlə uzaqdan işləmək, tədqiqat məlumatları ilə işləmək, əks olunmuş və sənədləşdirilmiş nailiyyətlər. Orijinal öyrənmə və orijinal öyrənmə mühtiləri üçün müxtəlif elmi araşdırmalar aparılmışdır. Bu tədqiqatlar ümumiyyətlə tətbiq olunan tədqiqatlardır.

Lombardinin araşdırmalarına görə bu orijinal öyrənmə təcrübələrinin faydaları aşağıdakılardır:

- Simulyasiyaya əsaslanan öyrənmə: (Simulation-Based Learning) Bu, tələbələrə öz sahələrində uğurlu olmağa imkan verən ünsiyyət, əməkdaşlıq və liderlik bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək etmək üçün rol oynamaq və simulyasiyadan istifadə edən onlayn öyrənmə mühitidir (Mekong e-Sim layihəsi).

- Tələbə tərəfindən yaradılan media (Student-Created Media): etməklə öyrənmə

- Sorğu Əsaslı Öyrənmə (Açıq Öyrənmə Təşəbbüsü) (Inquiry-Based Learning (Open Learning Initiative)): Kognitiv məzmunlu veb əsaslı kurslar dizayn edilir və inkişafın hər mərhələsində tələbənin tələb etdiyi strukturlar təmin edilərək real dünya problemləri araşdırılır. Tələbələr əsas anlayışlar və məqsədyönlü tətbiq bacarıqları, tələbələrin ümumi yanlış təsəvvürləri barədə məlumatla, anlamaya nəzarət və əks əlaqə ilə tanış olurlar (Lombardi, 2007). Müəllimlər "nə etməli" suallarını verməklə tələbələrə əldə etdikləri bacarıqları digər vəziyyətlərdə tətbiq etmək üçün çeviklik əldə etməyə kömək edirlər.

- Həmyaşıl əsaslı öyrənmə (Peer-Based Learning): CPR (Calibrated Peer Review) veb-əsaslı proqramdan istifadə edərək, kursun yükünü artırmadan, sinif ölçüsündən asılı olmayaraq tələbələrə yazı tapşırıqları verilir. Rəy, sinif yoldaşlarının onları daha sonra şərh etməsi ilə əldə edilir (Guariento, Morley, (2001). Müəllimlər bütün sinfi elektron şəkildə izləyə və tələbələrin fəaliyyətini bu yolla qiymətləndirə bilirlər.

- Uzaqdan alətlərlə işləmək: Tələbələr üçün əlçatan olmayan və bahalı avadanlıqları əhatə edən proseslər üçün proqram təminatının istifadəsidir.

- Tədqiqat məlumatları ilə işləmək: Əldə edilə bilməyən məlumatlar müəyyən rəqəmsal kitabxanalardan toplanır və bu məlumatlar üzərində tətbiqlər edilir.

Nəticə

Qeyd etmək lazımdır ki, xarici dilin tədrisində orijinal öyrənmə mühiti və proqramları təlimin effektivliyini artıran, tələbələrin real dünya ilə əlaqəsini gücləndirən və onların bilik və bacarıqlarını daha dərinlən formalaşdırın mühüm amillərdəndir. Orijinal öyrənmə tələbəni passiv dinləyicidən fəal iştirakçıya çevirir, ona tənqidi düşünmək, informasiya toplamaq, təhlil etmək və praktik tətbiqlər qurmaq imkanları yaradır. Bu cür mühtilərdə öyrənmə prosesi yalnız dərslərlə məhdudlaşmır, əksinə, həyatın özü öyrənmə mənbəyinə çevrilir (Little, Devitt, Singleton, 1989). Müəllimlər bu prosesdə bələdçi və dəstəkçi rolunu oynayaraq sinif mühitini yenidən dizayn etməli, tələbələrin maraqlarına, ehtiyaclarına və gələcək hədəflərinə uyğun orijinal tədris fəaliyyətləri təqdim etməlidirlər. Nəticə etibarilə, orijinal öyrənmə strategiyaları tələbələrdə ömürboyu öyrənmə bacarıqları, yüksək motivasiya, əməkdaşlıq və fərdi inkişaf kimi dəyərlərin formalaşmasında əvəzolunmaz rol oynayır. Bu səbəbdən də müasir təhsil sistemində orijinal öyrənmə yanaşmalarının tətbiqi zəruri və vacib hesab edilməlidir.

Ədəbiyyat

1. Berardo, S. A. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *ELT Journal*, 6(2), 60–69.
2. Breen, M. P. (1985). Authenticity in the language classroom. *Applied Linguistics*, 6, 60–70.

3. Guariento, W., & Morley, J. (2001). Text and task authenticity in the EFL classroom. *ELT Journal*, 55(4), 347–353.
4. Little, D., Devitt, S., & Singleton, D. (1989). *Learning foreign languages from authentic texts: Theory and practice*. Dublin: Authentik.
5. Lombardi, M. M. (2007). Authentic learning for the 21st century: An overview. In D. G. Oblinger (Ed.), *Educause Learning Initiative*. <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI3009.pdf>
6. Mims, C. (2003). Authentic learning: A practical introduction & guide for implementation. *Meridian: A Middle School Computer Technologies Journal*, 6(1), 1–12.
7. Mishan, F. (2005). *Designing authenticity into language learning materials*. Bristol: Intellect Books.
8. Morrison, B. (1989). Using news broadcast for authentic listening comprehension. *ELT Journal*, 43(1), 14–18.
9. Peacock, M. (1997). The effect of authentic materials on the motivation of EFL learners. *ELT Journal*, 51(2), 144–156.
10. Porter, D., & Roberts, J. (1981). Authentic listening activities. *ELT Journal*, 36(1), 37–47.
11. Reeves, T. C., Herrington, J., & Oliver, R. (2002a, April). Authentic activity as a model for web-based learning. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April 1–5, 2002, New Orleans, LA, USA.
12. Spelleri, M. (2002). From lesson to life: Authentic materials bridge the gap. *ESL Journal*.

Daxil oldu: 26.03.2025

Qəbul edildi: 04.05.2025